

*Hoe de swaen, Helias broeder, hem vertoonde
in de rieviere voor een schip.*

[20]

Als Helias [de coninc] een wijle tijts beseten had zijn rijk van Lillefoort in goeden vrede, so [gevielt dat hy sach] uut een venster vanden palleyse ende sach de swaen, sijn broeder, [die noch in z[ij]n menschelij[ck]e forme niet verkeert was, om dat sijn keten ghesmolten was]. Ende de selve swaen was int water voor een schip dat hy te lande bracht als te ontbeyden¹ [den coninc Helias]. Als Elias dit sach, seyde hy in hem selven: “Dit is een teecken dat my Godt seyndt om my te kennen te gheven dat ick soude gaen met dese swaen, die my geleyden sal in eenich lant om eer te verkrijgen [door den ... name Gods].”

Met dit opset ende in geven van [den heilighen Gheest] soo vergaderde hy zijn suster ende broeders ende quam tot sijn vader ende moeder ende seyde:

*Mijn beminde, eerweerdige vadere,
deuchdelijck moeder, ende broeders alle gadere,
lief suster, ende al mijn vrienden t'samen,
't is nootlijck dat ick uut goeder adere,
minnelijck oorlof neme. Weest drucx ontladere!
Bid God dat Hy my boede van blamen.
Want mijn broeder, de swaen, naer goddelijcke ramen
komt my balen in een schip dat hy heeft bracht
aen 't landt, daer hy [my] sonder beschamen
verbeydt, so ghy sien mocht hoe hy wacht.
Dus de koninclijske kroone, vader, hooch gheacht,
die ghy my van Lillefoort hebt gegeven,
die stelle ic weder, geheel[lijc] in uwen macht
ende in uwe handen, vader verheven.
Ic neme aen u allen oorlof, diet hoort oft siet,
Ter liefden Godts reysen[de], daer Hyt ghebiedt.*

1. ontbeyden: wachten op

*By de bewijsinghe van mijnen broeder den swaen
ende ter eeren Godts pijn ick te bestaen
dees reyse, wandt ick my betrouwe boven maten
in Godt. Al heeft Hy mijn broeder in[der] ghedaen²
vanden swaen gbelaten, ick hope noch t'ontfaen,
by kracht Zijnder hulpen, troost by [baten].
Godt heeft een licht in dees gheda[ch]te gelaten
om my in eenige goede haven te leyden,
daer ick Sijnen weerdigen wille uyt charitaten
en[de] goede vruchten mach doen. Dus willen wy scheyden.
Adieu vader, adieu moeder, ten baet geen beyden.
Adieu broeders, adieu suster, adieu gheminde,
adieu vrienden gemeen, adieu met schreyden.³
Adieu al te samen, die ick hier vinde!
Hier mede ick my op de vaert bevinde.
Ick beveel my in u ghebedt, wat gheschiet,
ter liefden Godts reysende, daer Hy't gebiet.*

*Gheminde broeder de swaen, ick ben bereed
[aldaer te reysen daer ghy my leet.]
Ick en twijffel niet de hooghe Godts geweld,
en heeft u dus gelaten by gratien [br]eet
om sonderlinge saken die Hy alleene weet,
ende dat ghy mijn leydtsman wesen s[e]lt.
Mijn hope ende wille is vast gestelt
in Gods wille, sonder eenich cessen, en,
want Sijn kracht is grondeloos [ende] ong[et]elt.
Wilt Hy my helpen, wie sal my [blameren]?
Niemant, so schriftuere sal declareren!
Hier op stelle ick [dan] mijn hope al.
De vyandt noch menschen en moghen my niet ververen,
beletten van des [by] my noch ghebeuren sal.
Dus by der godtlijcker gratien toeval,
ben ick gewillich, [vaet] mijn bediet,
ter liefden Godts reysende, daer Hy't gebiedt.*

2. ghedaen: gedaante

3. schreyden: schreien

*Princelijcke koninck in wiens handen
staen alle provintien, steden ende landen,
wilt my bewaren, ende den swaen, mijne[n] broedere,
bescherme[t] ons van schaden ende van schanden.
Ende den coninck van Lillefoort [der] waranden,⁴
mijn beminde vader, ende oock mijn moedere,
ende alle mijn broeders, ende suster [v]roedere,
wy nemen oorlof, welck is een droeve liet.
ter liefden Godts reysende, daer Hy't gebiedt.*

Alst Helias dit geseydt hadde, kuste hijse alle ende nam deerlijck oorlof. Doen dede hy brengen sijn harnas en[de] silveren schild,⁵ daer in stont een dobbel, gouden cruys. Doen quam Oriant, sijn vader, ende gaf hem eenen hoorn ende seyde: “Bewaert wel desen hoorn, want [hi heeft sulcken cracht dat] al de gene die hem luyde blasen, die en mach geen letsel noch schande gebeuren by der hulpe Godts. Nu bidt [ic] Godt ootmoedelijck dat Hy u geve te reysen ende weder te keeren met vreuchden ende met eeren.”

Ende de swaen riep seer wonderlijck drie oft vier reysen,⁶ [recht oft hi Heliam riep], daer sy al af verwondert waren.

Doen ginck Helias terstont met al sijn vrienden nae 't water daer de swaen was. Ende als de swaen hem sach, [so] speelden hy met sijn vloghelen op 't water recht oft hy hem wellekome hiet. Ende hy gebenedijde⁷ daer de swaen, [seggende: “Siet hier die scade van desen kinde dat verloren heeft sijn menschelijcke forme die hem Jhesus weder verlenen wille!”]

Ende de swaen neychde hem metten hoofde, [reverencie⁸ doende den ghenen die voor hem baden.] Maer den tijdt die van Godt geset was, en was noch niet vervult om hem te verwandelen⁹

4. waranden: lusthof

5. Het schild is niet van zilver gemaakt, maar aan de buitenkant beschilderd met zilververf met daarop een goudkleurig dubbelkruis. Helaas is op de houtsneden van Le petit Laurens en Jan van Doesborch geen schild zichtbaar.

6. reysen: keren

7. gebenedijde: smeekte Gods genade af over — in de Franse brontekst zijn het alle aanwezigen, en niet alleen Helias, die dit doen.

8. reverencie doende: groetend (in woord en gebaar)

9. verwandelen: veranderen

in sijn menschelijcke forme om eenige groote toekomende saecke. De koninck ende koninginne beweenden hun kint seer [vanden jamer dat si saghen] haer edel bloedt verwandelt in eenen swaen.

Aldus is Helias int schip gegaen ende nam oorlof aen al de vrienden, die seer droevigh waren om dat hy wegh reysde [op dye avontuere] in vreemde landen [ten ghebode Gods] by geleyde vande swaen. Doen stelde hem de swaen voor 't schip [ende track dat scip] ende dedet vloeden op 't water, alsoo dat sy in korter stont waren verre van Lillefoort. Ende sy ghelijde het schip vander riviere tot riviere ter plaetsen die van Godt gheordineert was om te hebben een wijf, van welcke soude komen een schoon dochter die soude voortbrengen drie sonen, waer af dan [seer] gesterckt soude worden 't kersten gelove, waer af de eerste was Godevaert van Billoen,¹⁰ die daer na soude verkrijgen ende besitten 't koninckrijk vanden heyligen lande van Jerusalem.¹¹ De tweede broeder was Boudewijn,¹² die dat selfde koninckrijk soude besitten nae hem. De derde was Eustachius,¹³ die een groot prince was, maer geen coninck gelijk de ander twee, om dat hy [eens een] ander vrouwen borst soochde dan zijn eyghen moeder, alzoo dat hier nae noch sal verklaert worden.

10. https://nl.wikipedia.org/wiki/Godfried_van_Bouillon

11. https://nl.wikipedia.org/wiki/Koninkrijk_Jeruzalem

12. https://nl.wikipedia.org/wiki/Boudewijn_I_van_Jeruzalem

13. https://nl.wikipedia.org/wiki/Eustaas_III_van_Boulogne